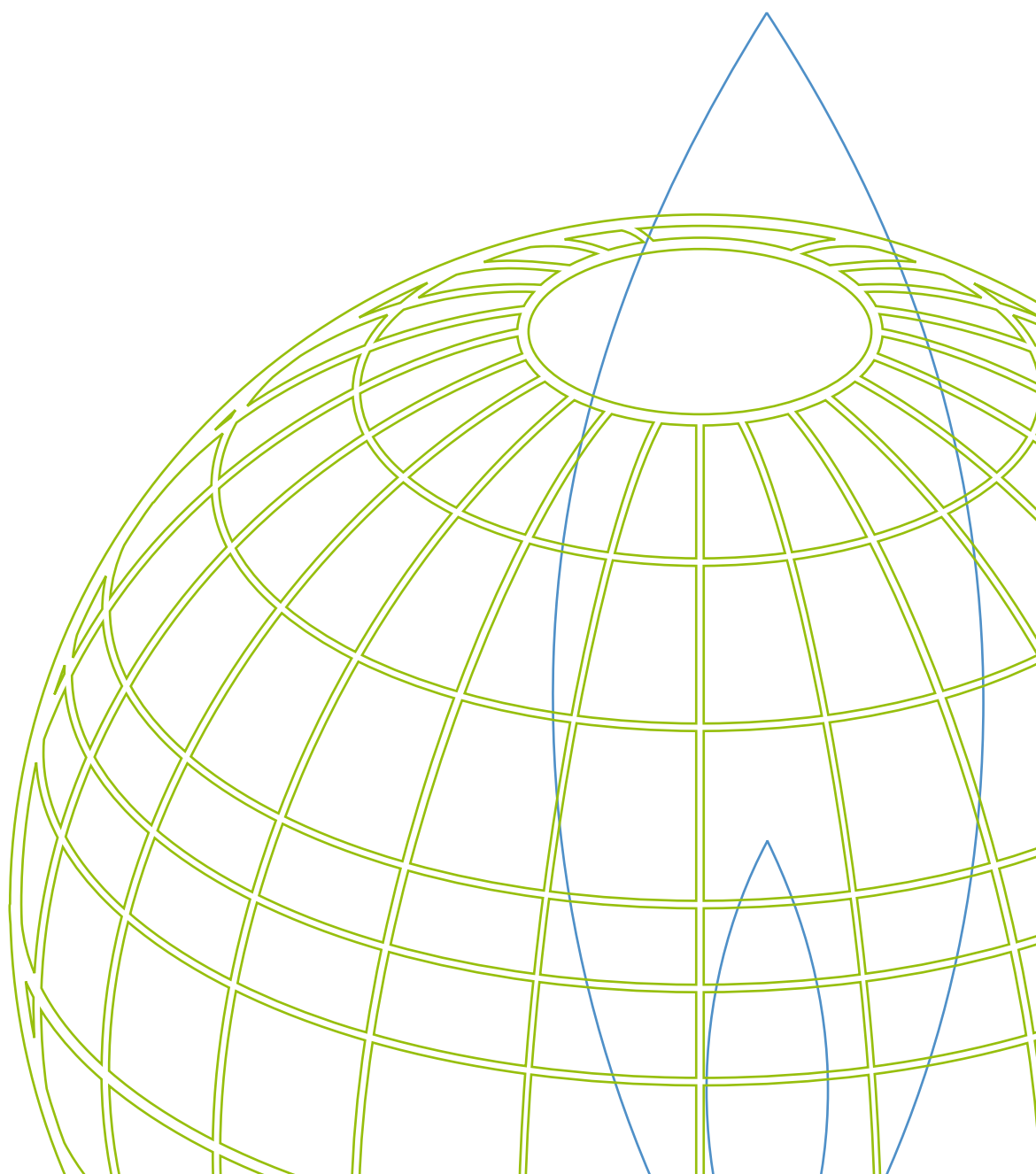

GasTerra B.V.

Maatschappelijk
jaarverslag 2009

Inhoud

Woord vooraf	4
Bedrijfsprofiel	6
Bedrijfs- en organisatieresultaten in 2009	7
Belang van aardgas	8
GasTerra's visie en beleid	8
Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen	11
Maatschappelijk verantwoord of duurzaam?	11
De rol van aardgas en GasTerra	12
Transitie- en duurzaamheidsbeleid	13
Zekerheid van voorziening en levering	14
Met één been in de techniek	15
Projecten	15
Congressen	25
Samenwerkingsverband	27
Met twee benen in de maatschappij	28
Bijdragen aan maatschappelijke organisaties	28
Cultuur- en sportbijdragen	29
Onderwijs	32
Werken bij GasTerra	34
Veiligheid en gezondheid	34
Loopbaanbeleid en opleiding	34
Gedragscode	35
Personeelsevenementen en -activiteiten	35

Woord vooraf

Waar toe dient een onderneming? Ietwat cynisch zou je kunnen stellen: om zichzelf in stand te houden. Hoewel hier ontegenzeggelijk een kern van waarheid in zit, kan zo'n antwoord natuurlijk nooit meer zijn dan een deel van het verhaal. Ondernemingen hebben immers naast een economische een onmisbare maatschappelijke functie. Alleen maar financieel succesvol zijn is op den duur voor geen enkel bedrijf vol te houden. De samenleving eist van bedrijven dat zij rekening houden met de behoeften van de gemeenschap waar zij deel van uitmaken. Maatschappelijk verantwoord ondernemen is zo gezien ook een investering in de toekomst. Op de langere termijn stelt dit het bestaan van de onderneming veilig.

GasTerra weet en onderschrijft dit en gedraagt zich er ook naar. We dragen als grootste verkoper van het Nederlandse aardgas fors bij aan de Nederlandse economische ontwikkeling. Daarnaast gebruiken we onze kennis, expertise en middelen om de samenleving op allerlei gebieden van dienst te zijn. Ten slotte zijn we ook gevoelig voor de milieueffecten die samenhangen met het gebruik van ons product. We beseffen dat aardgas een transitiebrandstof is die we echter juist nu hard nodig hebben. Met andere woorden: we moeten aardgas niet zien als onderdeel van het milieu-probleem, maar als onderdeel van de oplossing.

Een ander element van onze maatschappelijke verantwoordelijkheid is de manier waarop wij zaken wensen te doen. Hiervoor hanteren wij een gedragscode waar elke medewerker op aangesproken kan worden en zonodig ook aangesproken wordt.

Dit is het kader waarbinnen wij onze maatschappelijke verantwoordelijkheid vorm geven. Het blijft overigens niet bij mooie woorden en intenties. We proberen onze maatschappelijke ambities zo goed mogelijk in de praktijk

drs. Gertjan Lankhorst
CEO GasTerra

waar te maken. Dit verslag is een overzicht van de initiatieven en activiteiten op dit gebied. Alle aspecten van wat in de Engelstalige literatuur zo mooi corporate citizenship heet, worden erin behandeld. Want dat is wat we als GasTerra eerst en vooral willen zijn: een fatsoenlijk burger die zijn maatschappelijke en sociaal-economische verantwoordelijkheid kent en neemt.

Gertjan Lankhorst,
CEO GasTerra B.V.

*‘Het blijft niet bij
mooie woorden en
intenties.’*

Bedrijfsprofiel

GasTerra is een internationaal opererende handelsonderneming in aardgas. De onderneming is werkzaam op de Europese gasmarkt en heeft een belangrijk aandeel in de Nederlandse energievoorziening. Daarnaast biedt GasTerra aan de gashandel gerelateerde diensten aan. De onderneming heeft een sterke inkooppositie en heeft meer dan 45 jaar ervaring in de in- en verkoop van aardgas.

De economische waarde en het maatschappelijk belang van aardgas als energiebron geven de onderneming een belangrijke rol in de benutting van de binnenlandse gasvoorraad en energievoorziening in Nederland en de EU. GasTerra zet in op duurzame ontwikkeling als fundament voor strategie en acties. GasTerra bevordert een veilige en doelmatige inzet van aardgas en is actief in de ontwikkeling van efficiënte gastoepassingen. Het bedrijf onderkent het grote belang van het transitietraject naar een duurzame energievoorziening en initieert projecten in dit kader.

GasTerra vervult een publieke taak met betrekking tot de uitvoering van het kleineveldenbeleid van de Nederlandse overheid. Dit beleid is gericht op de bevordering van de productie van Nederlandse aardgas uit de kleinere gasvelden.

GasTerra's handelen is gebaseerd op een gedragscode, waarbij de waarden integriteit en respect de leidraad vormen. Vanuit een klantgerichte houding wordt gestreefd naar bestendige relaties met marktpartijen en naar overeenkomsten, waarin de marktwaarde van het aardgas en bijgeleverde diensten tot uiting komt. De kernwaarden zijn: resultaatgerichtheid, verbetergerichtheid en klantgerichtheid.

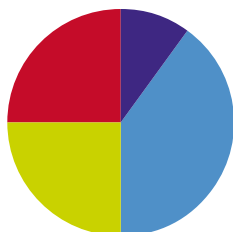

Aandeelhoudersstructuur

---

in percentages (%), 2009

■ Staat 10%	■ Energie Beheer Nederland B.V. 40%
■ Shell Nederland B.V. 25%	■ Esso Nederland B.V. 25%

Bedrijfs- en organisatie- resultaten in 2009

Aardgasverkoop (in miljarden m³)

Binnenland	32,4
Buitenland	50,0

Mens/People

Aantal medewerkers (dienstverband GasTerra)	180
Ziekteverzuim in %	2,4

Milieu/Planet (in miljoenen euro's)

Energietransitie-activiteiten	4,2
-------------------------------	-----

Markt/Profit (in miljoenen euro's)

Netto-omzet	18.310
Netto winst	36
Eigen vermogen	216

Een volledige jaarrekening is gepubliceerd in het financiële jaarverslag.

‘GasTerra’s primaire taak is de waarde van het Nederlandse aardgas te maximaliseren.’

Belang van aardgas

Met olie en kolen vormt aardgas het drietal brandstoffen dat voor het overgrote deel in de behoefte aan energie in de wereld voorziet. De vraag naar energie neemt nog steeds toe. En hoewel het belang van alternatieve energiebronnen blijft toenemen, zal er zeker nog een halve eeuw veel vraag naar aardgas zijn.

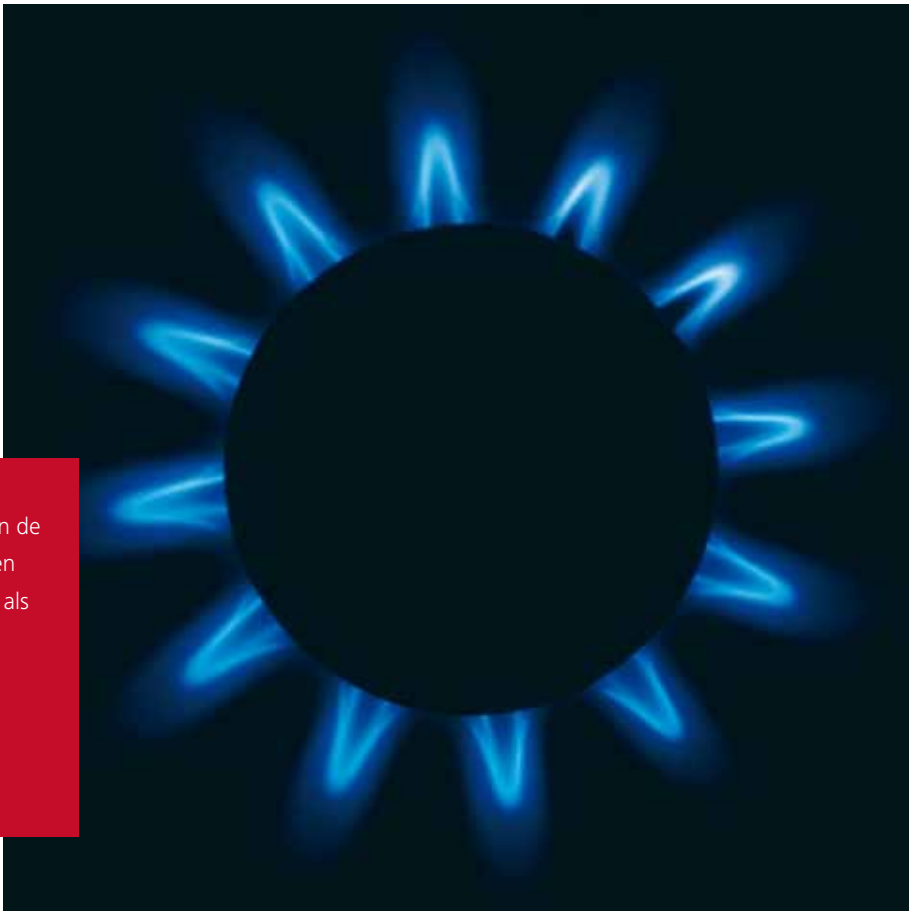
Het gebruik van aardgas wordt mede bevorderd doordat het van de drie fossiele brandstoffen het milieu het minst belast: aardgas geeft aanzienlijk lagere schadelijke emissies dan kolen en olie.

De schonere verbranding en de beschikbare wereldreserves maken dat aardgas een (uitstekende) brandstof vormt in het transitietijdperk, waarin gewerkt wordt aan de ontwikkeling en invoering van alternatieve, duurzamere brandstoffen of energiebronnen. Aardgas kan in een aantal gevallen ook heel goed worden gebruikt in combinatie met en ter ondersteuning van die hernieuwbare vormen van energie; dit geldt met name voor windenergie.

GasTerra’s visie en beleid

De primaire taak van onze onderneming is de waarde van het Nederlandse aardgas te maximaliseren. Deze taak leidt tot het beleid aardgas te verkopen tegen marktconforme prijzen. Hierbij wordt van oudsher rekening gehouden met de prijsvorming van de voor de gasmarkt alternatieve brandstof, namelijk olie; een product waarvan de prijs in concurrentie op een wereldmarkt tot stand komt. Deze zogeheten oliekoppeling wordt in vele landen toegepast. Gaandeweg is de betekenis van de gasmarkt evenwel zo toegenomen, dat er ‘gas-to-gas’ concurrentie en in het verlengde daarvan handelsplaatsen zijn ontstaan, waar de prijzen door vraag en aanbod tot stand komen.

De Nederlandse overheid propageert sinds jaar en dag een beleid van zorgvuldige omgang met aardgas als bodemschat. Zij legt een beperking op aan de hoeveelheid aardgas uit het Groningen-veld die gemiddeld op jaarbasis mag worden verkocht. GasTerra weet zich in zijn handelen aan dit beleid gebonden. Vanuit die zorgvuldige omgang met de nationale gasreserves volgt een tweede belangrijke beleidslijn: GasTerra zet zich in voor zuinig en efficiënt gebruik van aardgas. Dit uit zich in ons transitiebeleid, waarbij als

De schonere verbranding en de overvloedige reserves maken aardgas bij uitstek geschikt als transitiebrandstof.

uitgangspunt wordt gehanteerd dat aardgas kan bijdragen aan een stabiele energievoorziening als basis voor deze transitie. Hierbij is het mogelijk om aardgas te koppelen aan of te combineren met alternatieve energiebronnen. De onderneming onderkent de zorg over de klimaatverandering en concretiseert dit door activiteiten te ontwikkelen en te initiëren, waarbij producten en processen minder aardgas gebruiken.

GasTerra initieert het onderzoek naar en de ontwikkeling van aardgas-toepassingen die nog zuiniger en efficiënter zijn en daarnaast toepassingen die de overgang naar een duurzame energiehuishouding bevorderen en mede mogelijk maken. Daarnaast werkt het bedrijf mee aan de verspreiding van kennis over en ervaringen met efficiënte gastoepassingen. De doelstelling van de Europese Commissie en de Nederlandse regering om minder energie te gebruiken en de CO₂-uitstoot te verminderen en invoering van duurzame innovatie zijn hierbij richtinggevend.

Thijs van Hittersum

Business analyst

Duurzaamheidspakket

Het personeel van GasTerra kreeg in 2009 bij de jaarlijkse kerstlunch een duurzaamheidspakket, waaronder een thermometer voor de koelkast. Wanneer de koelkast of vriezer te koud is, kost dit onnodig veel energie. Een te hoge temperatuur is slecht voor de etenswaren.

Op de achterkant van de thermometer staan alle adviestemperaturen voor koelkast en vriezer.

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

We horen het steeds vaker: Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Of afgekort 'MVO'. Maar waar hebben we het precies over? En kan GasTerra zoiets überhaupt wel doen, aangezien het bedrijf bestaat bij de gratie van het bestaan van aardgas, nota bene een fossiele brandstof?

Maatschappelijk verantwoord of duurzaam?

In elk gesprek, elk rapport, elke vorm van communicatie is het belangrijk dat iedereen elkaar begrijpt en het eens is over de betekenis van het onderwerp. Dat geldt ook voor dit maatschappelijk jaarverslag. Vandaar deze paragraaf, want wat bedoelen we precies met begrippen als 'maatschappelijk verantwoord' en 'duurzaam'? Maatschappelijk verantwoord reikt verder dan duurzaam, want het omvat het fatsoenlijk en integer handelen van een onderneming, in de breedste zin van het woord.

Zeker de laatste jaren is er veel te doen om de verduurzaming van de energiewereld. Het woord 'duurzaam' heeft vleugels gekregen en daarmee (terecht) ook een prominente plek in de bedrijfsvoering van veel organisaties. Helaas is het begrip ook, doordat het te pas en te onpas wordt gebruikt, aan slijtage onderhevig. Vaak wordt de term 'duurzame energie' gebruikt wanneer eigenlijk 'hernieuwbare energie' wordt bedoeld. 'Duurzaam' daarentegen vindt zijn oorsprong in de term 'duurzame ontwikkeling', waarvoor slechts één algemeen aanvaarde definitie bestaat – die van de VN World Commission on Environment and Development (WCED), beter bekend als de Commissie Brundtland. Duurzame ontwikkeling is ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden, zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen, aldus de definitie van de VN-commissie Brundtland uit 1987. In 2005 bevestigde de Verenigde Naties deze definitie nog eens en stelde dat bij duurzame ontwikkeling sprake is van een evenwicht tussen sociale ontwikkeling (people), economische ontwikkeling (profit), en milieubescherming (planet).

Het Commercial Dispatching Centre van GasTerra. Hier wordt aardgas ingekocht en verkocht op de vrije markt.

In dit maatschappelijk jaarverslag zetten we uiteen op welke manieren GasTerra een positieve bijdrage probeert te leveren aan de maatschappij. Verduurzaming is een integraal onderdeel van het bedrijfsbeleid, want de verantwoordelijkheid voor aarde en maatschappij gaan bij GasTerra hand in hand.

De rol van aardgas en GasTerra

GasTerra houdt zich hoofdzakelijk bezig met de inkoop en verkoop van aardgas. Aardgas is een fossiele brandstof, dus kan de vraag ontstaan of aardgas duurzaam is. Verbranding van aardgas, om warmte en elektriciteit op te wekken, is immers een onomkeerbaar proces.

Niettemin speelt aardgas een onmisbare rol in de transitie naar een volledig duurzame energiehuishouding.

Een belangrijk onderdeel van het energietransitiebeleid is een verdere verhoging van het conversierendement van aardgas. Alhoewel aardgas in Nederland al decennia lang zeer efficiënt wordt ingezet in de HR-technologie zijn er nog steeds mogelijkheden tot verdere verbetering. Te denken valt aan verschillende vormen van warmtekrachtkoppeling, gasgedreven warmtepompen en combinaties van elektrische warmtepompen met gastoestellen (hybride gastoepassingen). GasTerra ondersteunt het onderzoek naar en het testen van diverse innovatieve gastoepassingen op dit gebied.

Transitie- en duurzaamheidsbeleid

Het besef dat fossiele brandstofvoorraden eindig zijn, is aan het begin van de 21e eeuw sterk gegroeid. Duurzame energiebronnen als biomassa, zon en wind zullen uiteindelijk een langere adem hebben dan de fossiele brandstoffen. Maar de energietransitie zal een langdurig proces zijn. Ook Nederland zal nog lang gebruik moeten, en gelukkig kunnen maken, van aardgas om die overgang naar een duurzame energiehuishouding te maken. Als het aardgas slim wordt ingezet, kunnen we in 2050 nog profiteren van de voordelen van deze schoonste onder de fossiele brandstoffen. Aardgas is betrouwbaar, flexibel inzetbaar, heeft een hoog en nog steeds toenemend conversierendement, een relatief geringe CO₂-uitstoot en is met zeer geringe verliezen te transporteren. Bovendien kent Nederland uitstekende opslagmogelijkheden voor toekomstige importen van aardgas en ligt in ons land een technisch hoogstaand, wijdvertakt gasnet. Uitgelezen uitgangspunten voor een leidende rol als bruggenbouwer naar een niet-fossiele, duurzame energiewereld.

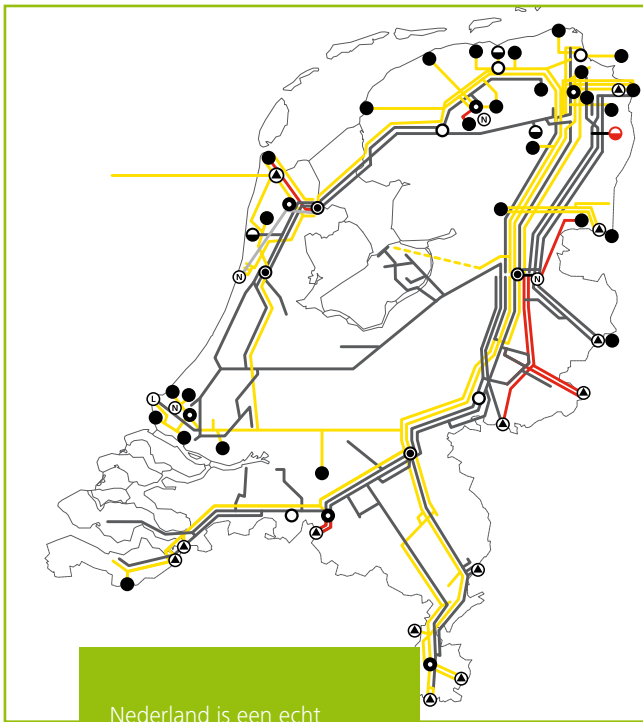
GasTerra vindt het daarom noodzakelijk te investeren in de ontwikkeling van innovatieve gastoeepassingen met nog hogere rendementen dan de huidige.

Met dit in het achterhoofd richt het beleid van GasTerra zich op de veranderende rol van aardgas. In de transitiefase zal aardgas meer en meer dienen als de ideale complementaire brandstof: op de momenten dat duurzame bronnen niet aan de vraag kunnen voldoen, springt aardgas bij. Vraag en aanbod zijn bij duurzame energiebronnen immers minder goed op elkaar afgestemd. De wind waait nu eenmaal niet altijd, de zon schijnt niet de hele dag en groen gas is niet zo flexibel te produceren als aardgas.

‘De energietransitie zal een langdurig proces zijn.’

Wind en zon zijn duurzame maar ook grillige energiebronnen. Aardgas is altijd beschikbaar en kan de dalen in duurzame stroomproductie opvangen.

Nederland is een echt aardgasland. Sinds de ontdekking van het Groningen-veld is een fijnmazig netwerk van pijpleidingen aangelegd.

GasTerra's energietransitiebeleid vormt een onderdeel van het corporate beleid en dus ook van het jaarlijkse businessplan. Omdat GasTerra zelf geen gas produceert en distribueert wordt organisatorisch op dit gebied veel samengewerkt met derden, zoals adviesbureaus, onderzoeksinstituten, fabrikanten en energiebedrijven.

Zekerheid van voorziening en levering

Voor de verbruiker van aardgas telt uiteindelijk vooral één ding: dát het product ook daadwerkelijk wordt geleverd. Zekerheid over de beschikbaarheid is dan ook voor alle betrokkenen van groot strategisch belang. Dat geldt nog sterker in ons woelige tijdperk, waarin het economische belang van een ongestoorde energievoorziening moet worden verzoend met ambitieuze milieudoelstellingen.

Een sterke troef van aardgas is de betrouwbaarheid van het product. Die betrouwbaarheid bestaat uit twee delen: enerzijds de beschikbaarheid van aardgas in de vorm van volume en productiecapaciteit en anderzijds de aanwezigheid van voldoende transportcapaciteit om volgens afspraak te kunnen leveren. GasTerra kan zijn klanten een ononderbroken aardgasvoorziening bieden, doordat de onderneming beschikt over een veelzijdige portefeuille die voldoende is om contractpartners tot in lengte van jaren van gas te voorzien. Daartoe zijn contracten afgesloten met producenten in binnen- en buitenland. De contracten met de Nederlandse Aardolie Maatschappij, de producent van het aardgas uit het Groningen-veld, vormen hiervan het grootste bestandsdeel met een verwachte, nog te leveren volume van meer dan 1.000 mrd m³.

GasTerra heeft ook een publieke taak. De onderneming is wettelijk verplicht producenten een aanbieding te doen voor de aankoop van gas uit kleine Nederlandse velden tegen marktconforme voorwaarden. Daarmee hebben deze producenten gegarandeerd een koper.

Met één been in de techniek

We leven in de 21e eeuw: een tijdperk waarin de nieuwe, duurzame wind steeds harder gaat waaien. Hoewel GasTerra primair een handelsonderneming is, draagt de onderneming actief bij met kennis en financiële ondersteuning aan de ontwikkeling van nieuwe energie-technologieën. Op veel gebieden gaan de technologische ontwikkelingen razend snel. Voor veel bedrijven is het zaak om dit goed in de gaten te houden. Maar welke toepassingen hebben nu écht toekomst?

Projecten

Mini-WKK

Steeds vaker zal de elektriciteit in Nederland decentraal worden opgewekt. Men kan de energie in bijvoorbeeld woningen, kantoren en horecagelegenheden opwekken via warmtekrachtkoppeling (WKK-installaties). Dat is een verwarmingstechnologie die de productie van elektriciteit combineert met het nuttige gebruik van warmte. Gecombineerde productie is veel efficiënter dan de inzet van een conventionele verwarmingsketel. Een efficiënt gebruik van warmte kan ervoor zorgen dat deze decentrale opwekking een fors hoger rendement haalt dan de centrale productie van elektriciteit. De nieuwe generatie kleine WKK's, de zogenaamde miniWKK met een vermogen van 5-500 kWe, maakt het mogelijk om de uitstoot van CO₂ met ruim 50% te verminderen ten opzichte van de centrale opwekking van elektriciteit. Een enorme winst voor mens en milieu. Vandaar dat een grootschalige toepassing van miniWKK (bijvoorbeeld in hotels, zwembaden, winkels, MKB, zorgtehuizen, kantoren en wooncomplexen) ondersteuning verdient. Daartoe hebben fabrikanten, leveranciers, de installatiebranche, Cogen Projects en GasTerra Power2Go opgericht. Het doel van dit samenwerkingsverband is onafhankelijke kennisdeling en een duidelijke communicatie van de voordelen voor gebruiker en milieu. Zie www.miniwkk.info voor meer informatie over Power2Go.

MicroWKK, HRe-ketel

Een slag kleiner dan de hierboven beschreven miniWKK is de microWKK, ook wel bekend als de HRe-ketel. Het is een kansrijke opvolger van de HR-ketel voor particuliere huishoudens. Vanuit de gaswereld bestaat veel belangstelling voor deze nieuwe techniek. De laatste jaren is dan ook met succes gewerkt aan de ontwikkeling van microWKK. Medio 2010 is de tijd eindelijk

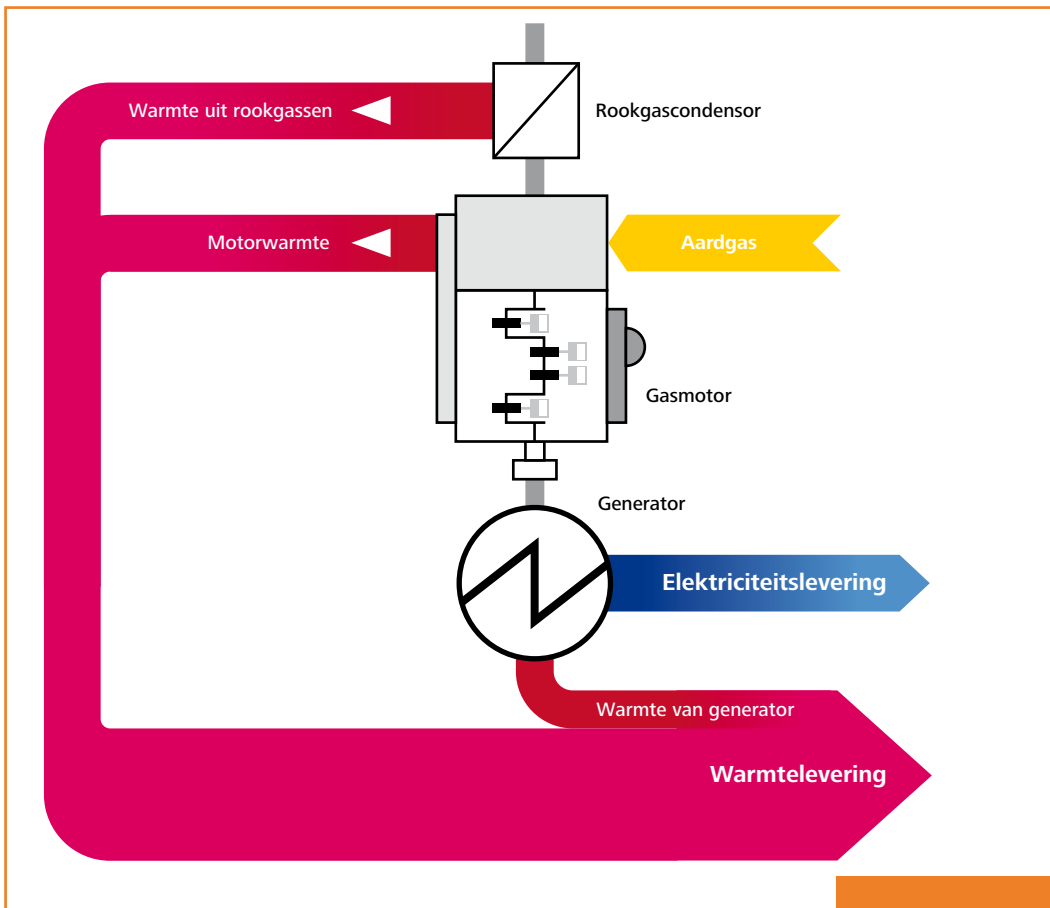

Stirlingmotor(tje)

De HRe-ketel is een kleine warmtekrachtcentrale. Naast warmte produceert de ketel stroom met een generator die wordt aangedreven door een Stirlingmotor.

Irene Vos

Business analyst

WKK-installatie als black box

In een warmtekrachtinstallatie wordt aardgas omgezet in elektriciteit en warmte. In deze blackbox is de WKK-installatie een combinatie van de omzetter, die naast warmte mechanische arbeid produceert, het warmte-overdrachtsysteem en een generator. De generator zet de mechanische arbeid om in elektriciteit.

rijp voor de HRe-ketel om de markt op te gaan. Het keurmerk HRe garandeert de besparingen van dit toestel ten opzichte van de traditionele HR-ketel. Een gemiddeld huishouden kan met een HRe-ketel zo'n 300 tot 400 euro per jaar besparen op de energiekosten. Met een prijs die 1.500 tot 2.000 euro hoger ligt dan de HR-ketel zal de terugverdientijd van de HRe-ketel vijf jaar zijn. Een ander sterk punt van de HRe-ketel is dat het toestel in vrijwel alle gevallen zonder aanpassingen in de woning op de plaats van de huidige cv-ketel kan worden geïnstalleerd.

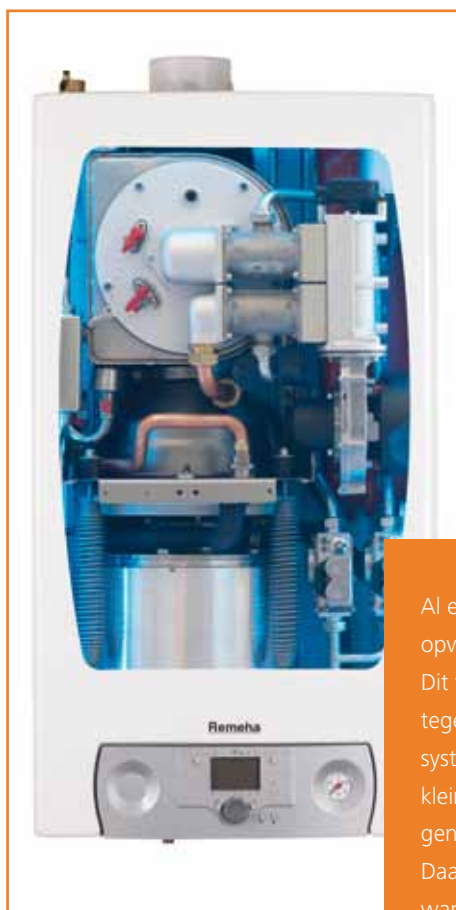
GasTerra heeft in samenwerking met enkele fabrikanten van verwarmingsketels de Smart Power Foundation opgericht. Deze stichting richt zich op de grootschalige toepassing van de HRe-ketel in de gebouwde omgeving. Kijk voor meer informatie over de HRe-ketel en Smart Power Foundation op www.smartpowerfoundation.nl. GasTerra krijgt vanuit verschillende hoeken vaak vragen gesteld over de HRe-ketel. Voor een goede, heldere voorlichting heeft GasTerra een mobiele, flexibele stand die kan worden ingezet bij vakbeurzen en congressen. Bovendien is de website www.microwkk.nl, die GasTerra in 2008 heeft gelanceerd, ook in 2009 vaak bezocht. In 2010 staat een update van de website gepland en zal er meer promotie voor worden gemaakt.

HRe-ketels voor de woningbouwcorporaties

De kostprijs van de HRe-ketel is momenteel met ca. 10.000 euro nog erg hoog. Deze prijs zal moeten dalen naar zo'n 3.000 - 3.500 euro om een acceptabele terugverdientijd te verkrijgen. De markt wacht nu af en om dat te doorbreken heeft het Ministerie van VROM (in de persoon van secretaris-generaal Van der Vlist) op de 3^e microWKK-dag de woningbouwcorporaties uitgedaagd om in de komende vijf jaar 100.000 HRe-ketels te plaatsen in huurwoningen. Daarmee komt de productie van HRe-ketels in een versnelling en zal naar verwachting aan het eind van deze vijf jaar de kostprijs op ca. 3.000 - 3.500 euro komen te liggen. Met de woningbouwcorporaties vinden op het ogenblik discussies plaats over het plaatsen van 1.000 units in 2010 en 9.000 units in 2011 om daarna op te schalen naar 100.000 (cumulatief) in 2014. GasTerra heeft een supportteam in het leven geroepen. Dit team helpt de corporaties bij het beoordelen van de woningen (geschiktheid van de woning op basis van energiegebruik en montage-mogelijkheden van de HRe-ketel), de collectieve inkoop van de ketels en de monitoring van de units.

Gaswarmtepompen

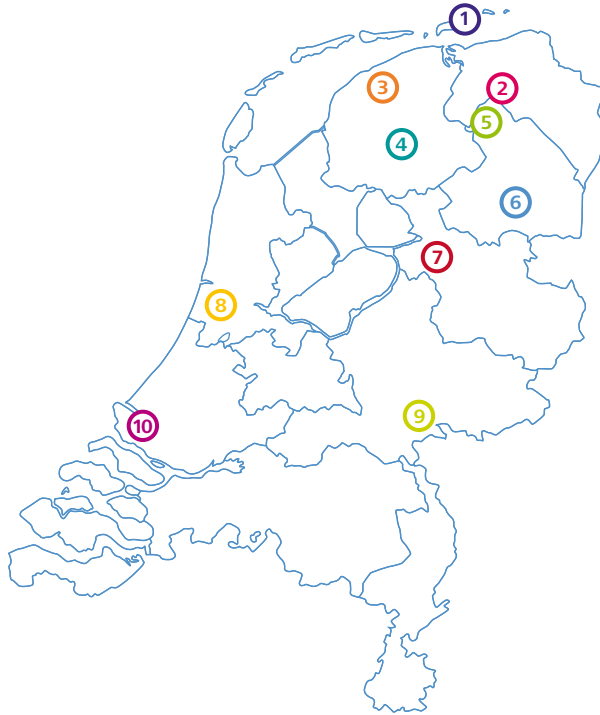
Een andere mogelijkheid om een flinke vermindering van CO₂-uitstoot te bereiken, is het toepassen van gasgedreven warmtepompen. Deze warmtepomp gebruikt voornamelijk warmte uit de buitenlucht: een duurzame bron. Bovendien kan het apparaat ook worden ingezet voor koeling. In Nederland lopen op dat gebied momenteel twee interessante projecten in de zorgsector. Koud water uit de gaswarmtepomp wordt door het bestaande cv-systeem gepompt van twee verzorgingshuizen in Groningen en Enschede. Daarbij zijn de radiatoren voorzien van kleine ventilatoren die de koele lucht de ruimte inblazen. Deze vorm van koeling via de bestaande infrastructuur blijkt een economisch aantrekkelijke oplossing te zijn: de huidige gaswarmtepompen zijn tot 40% zuiniger dan een HR-verwarmingketel en zorgen voor een vergelijkbaar percentage van vermindering van CO₂-uitstoot. Daarnaast kan

Al enige jaren werkt GasTerra aan de opvolger van de HR-ketel: de HRe-ketel. Dit toestel produceert behalve warmte tegelijkertijd ook elektriciteit (kracht). Het systeem bestaat uit een HR-ketel en een kleine aardgasmotor. Die motor drijft een generator aan die elektriciteit opwekt. Daarbij gaat nauwelijks energie verloren, want de restwarmte van de motor wordt nuttig gebruikt voor ruimteverwarming en het opwarmen van water.

Groengasprojecten in Nederland

1 Initiatiefnemer
Vereniging Boerenbelang Schiermonnikoog
Locatie
Schiermonnikoog
Beschrijving
Productie van 2 Mm³ Groen Gas door 6 veehouders op basis van co-vergisting.
Status
Projectvoorbereiding gereed, SDE aanvraag in 2009 uitgeloot, nieuwe aanvraag in 2010.
'Mede dankzij de GasTerra Impuls kunnen wij er voor zorgen dat Schiermonnikoog zelfvoorzienend wordt in zijn aardgas-behoefte.' Martin Hagen, veehouder

2 Initiatiefnemer
Suiker Unie
Locatie
Groningen
Beschrijving
Productie van 10 Mm³ Groen Gas uit bijproducten van de suiker- en agro-industrie.
Status
Projectvoorbereiding gereed, SDE aanvraag in 2009 uitgeloot, nieuwe aanvraag in 2010.
'Suiker Unie & GasTerra: een impuls voor groene energie uit de lokale bietenteelt.' Teun van der Weg, manager projecten

3 Initiatiefnemer
Groen Gas Marrum
Locatie
Marrum
Beschrijving
Productie van 3,3 Mm³ Groen Gas op basis van co-vergisting.
Status
SDE aanvraag in 2008 en 2009 niet gehonoreerd, nieuwe aanvraag in 2010.

4 Initiatiefnemer
Omrin
Locatie
Oudehaske
Beschrijving
Productie van 3,5 Mm³ Groen Gas uit de vergisting van de organische fractie uit huishoudelijk restafval.
Status
Projectvoorbereiding gereed, SDE aanvraag in 2010.
'Dankzij de bijdrage van GasTerra hebben we de technische kennis vergaard voor de invoeding van groen gas in het Gasunie RTL net.' Aucke Bergsma, Business Development

5 Initiatiefnemer
HLS Green Energy BV
Locatie
Tynaarlo
Beschrijving: Productie van 20 Mm³ Groen Gas op basis van co-vergisting.
Status
Uitgeweken naar andere locatie, volume uitgebreid naar 80 Mm³.
'Door GasTerra Impuls zijn we al op de goede weg.' Willem Jan Hartlief, eigenaar HLS Green Energy

6 Initiatiefnemer
Bio Energie Europa
Locatie
Wijster
Beschrijving
Productie van 16,5 Mm³ Groen Gas op basis van vergisting organisch afval.

7 Initiatiefnemer
Natuurgas Overijssel BV
Locatie
Zwolle
Beschrijving
Productie van 3 Mm³ Groen Gas uit gft-afval, invoeding in Gasunie leiding en benutting groen gas o.a. in voertuigen.
Status
Realisatie verwacht medio 2010.
'De GasTerra Impuls is een bevestiging dat een breed draagvlak bestaat voor de ontwikkeling van Groen gas en dat het belang van Groen gas in de totale energietransitie wordt erkend.' Coert Peters, directeur Strategie en Ontwikkeling

8 Initiatiefnemer
Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Locatie
Rioolwaterzuivering Beverwijk
Beschrijving
Productie van 0,7 Mm³ Groen Gas op basis van rioolwaterzuiveringslib & inzet in 8 bedrijfsvoertuigen. In 2010 uit te breiden naar 20.
Status
Gereed
'Mede dankzij de GasTerra Impuls is dit groene project van de grond gekomen.' Fred Duineveld, Clusterhoofd Beverwijk

9 Initiatiefnemer
Bio Energie Bergerden (BEB)
Locatie
Bergerden
Beschrijving
Productie van 4,5 Mm³ Groen Gas en vloeibaar biomethaan d.m.v. co-vergisting.
Status
SDE aanvraag gehonoreerd 2008 (tarief: € 0,44/m³)

10 Initiatiefnemer
Darwin business partners
Locatie
Rotterdam
Beschrijving
Productie van 50 Mm³ syngas d.m.v. vergassing, inzet als aardgasvervanger.
Status
Vergunningtraject af te ronden Q1-2010.
'Het project streeft naar een doorbraak in acceptatie van syngas als klimaatneutrale energiedrager voor gebruik in de proces-industrie.' Gijs Bakker, eigenaar Darwin bp.

grootste deel van de warmtevraag en springt de HR-ketel bij als er meer energie wordt gevraagd.

Maar ook een combinatie van een elektrische warmtepomp met een micro- of miniWKK biedt voordelen. Een sterke eigenschap van deze combinatie is dat, afhankelijk van de variabele elektriciteitsprijs, de keuze bestaat om of elektriciteit of extra warmte (met de warmtepomp) te produceren. In samenwerking met fabrikanten en leveranciers van warmtepompen ondersteunen SenterNovem en GasTerra de stichting Smart Hybrid Foundation. Deze stichting houdt zich bezig met de bevordering van de inzet van warmtepompen in combinatie met gasgestookte klimaatinstallaties in de bestaande bouw. Kijk op de website www.shf-online.nl voor meer informatie over de Smart Hybrid Foundation.

Groen gas

Aardgas kan worden 'vergroend' door zogenaamd groen gas op te nemen in het aardgasnetwerk. Groen gas ontstaat door vergisting en vergassing van biomassa waarna het lokaal kan worden gebruikt of kan worden vermengd met het 'gewone' aardgas. Het vergroenen van aardgas biedt echter voordelen boven de lokale inzet, waarbij het gas vaak wordt omgezet in groene elektriciteit. De warmte die namelijk vrijkomt bij deze elektriciteitsopwekking gaat vaak verloren en wordt dan dus niet efficiënt gebruikt. Om de productie van het duurzame groene gas te stimuleren, moeten de kosten omlaag. Het moet voor producenten zoals boeren, waterzuiveringsbedrijven en voedingsindustrie aantrekkelijk worden gemaakt om groen gas aan te maken. In dat kader heeft het Programma 'Impuls' uit 2008 een vervolg gekregen.

In 2010 wordt weer een selectie gemaakt van tien groengasprojecten die elk 25.000 euro subsidie ontvangen.

Werkgroep Decentrale Gastoepassingen

De Werkgroep Decentrale Gastoepassingen (onder het platform Nieuw Gas) onderzoekt de mogelijkheden van innovatieve gastoepassingen in de gebouwde omgeving en brengt de prestaties hiervan in kaart, vergeleken met de HR-ketel. Daarnaast geeft de werkgroep aan wat de marktkansen zijn en welke eventuele knelpunten er nog bestaan. Met regelmaat ondersteunt de werkgroep congressen over innovatieve gastoepassingen, waaronder het jaarlijkse congres Gas Werkt!. GasTerra is de voorzitter van de werkgroep. Kijk voor meer informatie over de Werkgroep Decentrale Gastoepassingen op www.energietransitie.nl.

'Om de productie van het duurzame groene gas te stimuleren, moeten de kosten omlaag.'

In juni 2009 opende het Natuurmuseum Ameland zijn deuren. GasTerra verleende medewerking aan de inrichting van een energie-expositie.

Duurzaam Ameland

Het project 'Duurzaam Ameland', dat GasTerra in 2007 samen met de gemeente Ameland, Eneco en de Nederlandse Aardolie Maatschappij heeft opgestart, is in 2009 voortgezet. Op www.duurzaamameland.nl is meer informatie beschikbaar.

'Duurzaam Ameland' moet uiteindelijk leiden tot de realisatie van een duurzame energievoorziening voor het eiland. Daartoe zijn in het afgelopen jaar de volgende demonstratieprojecten begonnen of uitgebreid.

Waterstof in Aardgas

Het project Waterstof in Aardgas is eind 2007 gestart. Daarbij zijn van veertien appartementen van het wooncomplex Noorderlicht in Nes het gasnet, de kooktoestellen en de verwarmingsketels voor het gebruik van aardgas aangepast. Hieraan is maximaal 20% duurzaam verkregen waterstofgas toegevoegd. Het project is in 2009 voortgezet. Het voornaamste doel van het project is kennis te krijgen over de effecten van waterstof op gasleidingen en gastoestellen. Omdat de gewijzigde gassamenstelling van invloed kan zijn op de prestaties van gasapparatuur, worden ook de ervaringen van de bewoners bij het onderzoek betrokken. 'Waterstof in Aardgas' is een samenwerking van Eneco en GasTerra en loopt tot 2012.

Kennis & Innovatiecentrum Ameland

In Nes is in 2008 begonnen met de bouw van het Kennis & Innovatiecentrum Ameland, een uitbreiding en vernieuwing van het huidige Natuurcentrum. Het centrum heeft in juni 2009 zijn deuren geopend voor het publiek onder de naam Natuurmuseum Ameland. GasTerra verleende medewerking aan de invulling van een energie-expositie die deel uitmaakt van het museum.

Gaswarmtepompen

In het Natuurmuseum Ameland worden voor de klimaatbeheersing in het gebouw gasgedreven warmtepompen ingezet. Deze warmtepompen benutten de warmte van de buitenlucht als duurzame bron waarmee het gebouw wordt gekoeld en verwarmd. Met dit innovatieve systeem kan een forse energiebesparing worden bereikt in vergelijking met de inzet van een HR-ketel.

Groen gas hub op Ameland

Naast een mestvergister is een opwerkunit nodig om biogas op te werken tot aardgaskwaliteit, wanneer dit groen gas wordt geïnjecteerd in het aardgasnet. Staan meerdere mestvergisters bij elkaar in de buurt, dan is het economisch aantrekkelijker om een biogasleiding aan te leggen waar de mestvergisters hun gas aan kunnen leveren. Er is vervolgens op het verzamel-punt (hub) maar één opwerkunit nodig voordat het groen gas aan het aardgasnet wordt afgegeven. Op Ameland wordt momenteel een aantal natte vergisters geplaatst bij veeteeltbedrijven en een droge vergister bij een loonwerkbedrijf. Het is de bedoeling de vergisters onderling te koppelen via een biogasleiding en om een opwerkunit op het eiland te plaatsen waar het groen gas in het 8 bar net van Stedin kan worden geïnjecteerd.

HRe-ketels

Eneco, GasTerra en de gemeente Ameland hebben in het verslagjaar een aanvang gemaakt met een demonstratieproject van honderd HRe-ketels. In 2010 zullen de laatste ketels worden geplaatst. Het project geeft de partijen inzicht in de te realiseren energiebesparingen en de ervaringen van de gebruikers.

Openbaar vervoer

Het jaar 2009 kende de totstandkoming van een aardgastankstation. De bussen die daarvan gebruik zullen maken, gaan in 2010 op het eiland rijden.

Bussenproject

Vervoersmaatschappij Arriva heeft in 2009 tien stadsbussen op groen gas laten rijden in de stad Groningen. GasTerra was één van de partijen die het project mogelijk heeft gemaakt. De gasbus heeft in de stedelijke omgeving veel voordelen: de motoren zijn schoner, stiller en stoten minder fijnstof uit dan 'gewone' bussen.

Rijden op aardgas in de praktijk gebracht door vervoersmaatschappij Arriva.

De tuinbouwsector is een grootverbruiker van aardgas. Er zijn nog legio mogelijkheden tot besparing. GasTerra helpt daarbij.

Milieu Plan Industrie

Sinds de jaren 90 van de vorige eeuw geeft GasTerra zijn industriële klanten energieadviezen via het zogenoemde Milieu Plan Industrie. De resultaten uit voorgaande jaren zijn positief en moedigen aan om ermee door te gaan. Dat is in 2009 dan ook gebeurd, hoewel door interne omstandigheden het advieswerk niet de volledige aandacht kreeg die het verdient heeft. Desalniettemin zijn dit jaar drie projecten met succes afgerond. Zo zijn geslaagde emissiemetingen verricht bij een grote WKK-installatie, is een uitbreiding van het emissiemeetsysteem PEMS (Predictive Emission Monitoring System) gerealiseerd bij een grote papierfabriek en is een project afgerond bij een grote fabriek voor kunststof panelen. Directe besparingen zijn hier nog niet uit voortgekomen, maar de verwachting is dat dit wel zal gebeuren.

In 2010 wordt het MPI weer voortvarend opgepakt en zal GasTerra meer projecten in dit kader opstarten.

Aardgas in de tuinbouwsector

Uit milieu- en economische overwegingen ontkomt de tuinbouwsector niet aan een kritische blik naar het eigen beleid. Daarbij biedt GasTerra al enkele jaren een helpende hand om verbeteringen en verdere besparingen op de energierekening te verwezenlijken. Zo wordt gebouwd aan een permanente demonstratiekas waarin de nieuwste bevindingen op het gebied van CO₂-reductie en verduurzaming worden getoond. Bovendien ondersteunde GasTerra ook in dit verslagjaar via het Productschap Tuinbouw en LTO Nederland het project 'Greenportkas'. Voor het juiste klimaat in deze kas, waarin tomaten worden gekweekt, wordt gebruikgemaakt van een warmtekrachtinstallatie voor het leveren van warmte en elektriciteit en een warmte-

pomp voor warmte en koeling. Een ingenieus regelsysteem zorgt voor de aansturing van beide installaties. De warmte en elektriciteit die niet meteen in de kas kunnen worden gebruikt, gaan naar een nabijgelegen school en zorginstelling. Deze innovatieve kas kan een behoorlijke productieverhoging en energiebesparing halen.

Boekenreeks uitgebreid

GasTerra heeft in 2009 zijn boekenserie 'De wereld van Aardgas' uitgebreid met één titel: 'Onzichtbaar goud', een rijk en gevarieerd geïllustreerd publieksboek dat de geschiedenis beschrijft van het aardgas in Nederland. Aanleiding voor het maken van deze titel was het G50-congres dat in juni 2009 in Groningen werd gehouden naar aanleiding van de vijftigste verjaardag van de ontdekking van de gasbel in Slochteren. Met de boekenserie wil GasTerra de waarde en betekenis van aardgas uitdragen door te schrijven over de economische, technische en sociale aspecten van energie in het algemeen en aardgas in het bijzonder. Juist in een periode waarin er veel discussie is over de voorraad, inzetbaarheid, prijs en rol van de brandstof. In maart 2010 zal in dezelfde reeks een uitgave over gaswarmtepompen verschijnen.

Green Dream District

GasTerra heeft in 2009 meegewerkt aan het tv-programma 'Green Dream District', waarmee tv-zender National Geographic jongeren stimuleert mee te denken over duurzame oplossingen. Drie afleveringen van de 13-delige serie, die in het voorjaar van 2009 is uitgezonden, kwamen tot stand in samenwerking met GasTerra: een item over de HRe-ketel, koelen met aardgas en bijmenging van waterstof in aardgas. Het programma haalde hoge kijkcijfers en krijgt in het voorjaar van 2010 een vervolg om de jeugd weer verder te laten denken over de energietransitie. Ook dan is GasTerra weer één van de hoofdsponsors van het programma.

Energy Risk

In het afgelopen jaar verleende GasTerra medewerking aan de productie van het internetspel 'Energy Risk', waarbij via verhaallijnen en verschillende personages de mondiale energieproblematiek wordt belicht. Dit spel is gekoppeld aan een aflevering van het tv-programma 'Tegenlicht' van de VPRO. Het programma en het bijbehorende spel zullen in de eerste helft van 2010 worden gepresenteerd.

Congressen

Energiek Ondernemen

'Energiek Ondernemen', een congres voor en door ondernemers uit het Noorden, vond in 2009 voor het derde achtereenvolgende jaar plaats. Het congres werd ditmaal gehouden in de TT Hall in Assen tijdens de tweedaagse vakbeurs Energie in Bouw en Vastgoed 2009. GasTerra organiseert dit congres in samenwerking met Essent, Energy Valley, VNO-NCW Noord en

In juni 2009 overhandigde GasTerra's CEO, Gertjan Lankhorst, aan de Groningse Commissaris van de Koningin, Max van den Berg, het eerste exemplaar van het boek 'Onzichtbaar goud'.

‘Met de GasTerra Transitie Jaarprijs wil GasTerra op hogescholen en bij studenten meer interesse wekken voor het onderwerp energietransitie.’

de Rijksuniversiteit Groningen. Het is inmiddels uitgegroeid tot een jaarlijks congres dat zich richt op de energieproblematiek van het Noorden, en de uitdagingen die de regio ziet op het gebied van energiebesparing en -innovaties. In juni 2010 staat de vierde editie gepland. Meer informatie over ‘Energiek Ondernemen’ is te vinden op www.energieknoorden.nl.

Gas werkt!

Op 26 november werd voor de tweede keer in Burgers’ Zoo in Arnhem het congres ‘Gas werkt!’ gehouden. Die dag werd gesproken over onder meer de rol van aardgas in energiebeleid, energiescenario’s in Nederland, warmte-opwekking, de achtergronden in techniek en markt van WKK en de kansen van groen gas. Bovendien werd de WKK-scan geïntroduceerd en vond de uitreiking van het nieuwe gaswarmtepompkeurmerk plaats. Het evenement werd goed bezocht en verliep succesvol, wat wellicht resulteert in een vervolg.

GasTerra Transitie Jaarprijs

GasTerra heeft in augustus 2008 de GasTerra Transitie Jaarprijs ingesteld. Hierbij worden studenten van hogescholen gevraagd om creatieve ideeën aan te dragen die resulteren in het beperken van de vraag naar energie, het toepassen van de inzet van duurzame energiebronnen, het verder optimaliseren van het gebruik van fossiele brandstoffen en het effectief bereiken van gedragsverandering. Met deze prijs wil GasTerra op hogescholen en bij studenten meer interesse wekken voor het onderwerp energietransitie. Daarnaast hoopt GasTerra dat de jaarprijs nieuwe oplossingen en gezichtspunten voor het energie- en milieuvraagstuk oplevert. Het initiatief wordt ondersteund door de HBO-raad.

Op 26 februari 2009 heeft de eerste editie van de GasTerra Transitie Jaarprijs plaatsgevonden in de showkas ‘Arendshoeve’ in Aalsmeer. Op dit congres gaven diverse sprekers, onder wie Björn Lomborg, schrijver van het revolutionaire boek ‘The skeptical environmentalist’, en leden van de werkgroepen Nieuw Gas hun visie op het energietransitieproces. Vervolgens vond de prijsuitreiking plaats. De eerste prijs werd gewonnen door de studenten van de Hogeschool Rotterdam met een ‘EnergyBattle’ (zie kader). De tweede prijs was voor het ‘Gebouw Knik’ van studenten van de Hogeschool Zuyd en de derde prijs was voor studenten van de Hogeschool Van Hall Larenstein. Het totale prijzengeld bedroeg 100.000 euro. Van deze bedragen gaat 90% naar de Hogeschool voor verdere uitwerking van het idee en 10% naar de studenten die het idee hebben ontwikkeld.

Op 18 maart 2010 vond de tweede editie plaats in Madurodam in Den Haag. Tot eind 2009 konden studenten hun ideeën hiervoor indienen. In deze editie had de GasTerra Transitie Jaarprijs een ambassadeur: acteur, presentator en producent Joris Putman. Naast de prijsuitreiking werd onder meer het energietransitiemodel van Quintel gepresenteerd.

EnergyBattle, winnaar van de GasTerra Transitie Jaarprijs

Energiebesparing een spelletje? Het klinkt misschien gek, maar energiebesparing is echt niet vervelend of saai. EnergyBattle combineert het uitdagende en vermakende karakter van games met de serieuze roep voor een zuiniger en bewustere omgang met energie. Op weg naar een duurzame samenleving, denken de makers van EnergyBattle, moet iedereen eerst maar eens naar zichzelf kijken. En natuurlijk weet iedereen hoe het moet, maar EnergyBattle zet de stap die verder gaat dan bewustwording. EnergyBattle wil door een langdurige, uitdagende stimulans een blijvende gedragsverandering teweeg brengen.

Op de foto de winnaars van de GasTerra Transitie Jaarprijs 2009: Cliff Odijk en Jeffrey Cafferata met tweede van rechts de begeleider van de Hogeschool Rotterdam. Links de CEO van GasTerra, Gertjan Lankhorst.

Werkgroep 'Duurzaamheid binnen GasTerra'

Een beter milieu begint bij jezelf. De interne werkgroep 'Duurzaamheid binnen GasTerra' die sinds 2007 actief is, heeft ook in 2009 enkele maatregelen kunnen nemen om een nog duurzamer ondernemingsbeleid en bedrijfsproces neer te zetten. Zo heeft de werkgroep de emissie van gereden dienstkilometers wederom gecompenseerd via de Climate Neutral Group. Daarnaast is een elektriciteitsbesparing (groene stroom!) van tientallen procenten gerealiseerd door het gebruik van virtuele servers. Daarvoor is minder vloeroppervlakte nodig, dus ook minder koeling. Al het papier dat GasTerra gebruikt, heeft het duurzaamheidskenmerk FSC. Bovendien dringt de groep aan op minder en dubbelzijdig printen.

Tot slot heeft de werkgroep een 'Incompany Edition' van de GasTerra Transitie Jaarprijs in het leven geroepen. De medewerkers werden via een prijsvraag uitgedaagd ideeën voor duurzaamheid binnen en buiten de organisatie aan te dragen.

Samenwerkingsverband

Stichting Slim met Gas

GasTerra heeft samen met Eneco, Essent en Nuon de stichting Slim met Gas opgericht. Dit samenwerkingsverband staat in het teken van de ambitie van de Nederlandse overheid om de huidige energievoorziening om te vormen tot een duurzame energiehuishouding, waarbij aardgas een belangrijke rol speelt. Meer informatie over de stichting is te vinden op www.slimmetgas.nl.

Met twee benen in de maatschappij

GasTerra staat midden in de maatschappij, niet in de laatste plaats door het contact met vele instellingen en organisaties. Daarbij gaat het voornamelijk om werkverbanden die zijn ontstaan door de aard van GasTerra's kernactiviteiten. Maar we hebben ook graag oog voor de omgeving zonder dat daarbij aardgas of energie voorop staat. In dat geval spreken we over maatschappelijke inspanningen die passen bij de rol die GasTerra vervult in (vooral) de noordelijke samenleving. Vanuit die gedachte benut GasTerra sponsormogelijkheden met de oprechte bedoeling om een maatschappelijke bijdrage te leveren.

Bijdragen aan maatschappelijke organisaties

Informatiepunt Duurzaam Bouwen

Evenals voorgaande jaren heeft GasTerra in 2009 het Informatiepunt Duurzaam Bouwen ondersteund met een financiële bijdrage. Het hoofddoel van deze onafhankelijke stichting is de bevordering van duurzame bouw in Noord-Nederland. Dit in Groningen gevestigde voorlichtingsbureau geeft energiebesparende, bouwkundige en installatietechnische adviezen aan consumenten, projectontwikkelaars, beleidsmakers en woningbouwverenigingen. Voor die taak heeft GasTerra ook presentatiemiddelen beschikbaar gesteld aan het Informatiepunt. Zie voor meer informatie over het voorlichtingsbureau op www.ipdubo.nl.

Forum Groningen

Vorig jaar heeft GasTerra zijn kennis en expertise gedeeld met enkele adviesbureaus die werken aan het Forum, een multifunctioneel gebouw, in de stad Groningen. Dit ingrijpende bouwproject in het centrum van de stad (Grote Markt oostzijde) moet zo duurzaam mogelijk worden uitgevoerd: het Forum moet in het dagelijkse gebruik energiezuinig zijn, maar ook tijdens de bouw staat duurzaamheid hoog in het vaandel. GasTerra staat de betrokken partijen graag met raad bij, omdat het veelzijdige gebouw een voorbeeldfunctie kan hebben in zijn energieprestaties.

Het multifunctionele centrum 'Forum', dat over enkele jaren in het centrum van de stad Groningen moet verrijzen, zou zo energiezuinig mogelijk dienen te zijn.

Energy Valley en Energy Delta Institute

GasTerra vindt het van groot maatschappelijk belang om de kenniscentra Energy Valley en Energy Delta Institute te ondersteunen. De bijdrage aan EDI bestond in 2009 uit het leveren van gastdocenten en de opzet van specialistische cursussen.

Energy Valley wordt door GasTerra financieel ondersteund.

Noorderlink

GasTerra is aangesloten bij Noorderlink. Dit is een samenwerkingsverband van 25 grote werkgevers in Noord-Nederland. Samen hebben zij ongeveer 60.000 medewerkers; op de website van Noorderlink bieden zij hun vacatures aan. Kijk voor meer informatie over Noorderlink op www.noorderlink.nl.

Cultuur- en sportbijdragen

De bijdragen die GasTerra levert aan sport en cultuur moeten voldoen aan twee principes: ze zijn een promotie van de regio en hebben een brede publiekswaarde met een meer dan regionale betekenis. De sportsponsoring is gericht op jeugd en talent met het accent op de directe omgeving van GasTerra. In alle gevallen moet de kwaliteit van de gesponsorde activiteiten van hoge kwaliteit zijn om een (inter)nationale reputatieverspreiding te stimuleren.

'4x4'

GasTerra ondersteunt '4x4': een programma voor kunstenaars en medewerkers van bedrijven, die vier middagen met elkaar samenwerken. Bedrijven leveren een uitdagend vraagstuk aan, dat in vier weken samen met de kunstenaars wordt opgelost. Leerzaam voor de kunstenaars én de deel-

'Sportsponsoring is gericht op jeugd en talent met het accent op de directe omgeving van GasTerra.'

Groninger Museum

Van december 2008 tot en met mei 2009 stond het Groninger Museum in de internationale schijnwerpers met de expositie 'Betoverd door vrouwen' en de daaraan gekoppelde fototentoonstelling 'Schoonheid is van alle tijden' in de Martiniplaza in Groningen. Het museum bood met 'Betoverd door vrouwen' de grootste overzichtstentoonstelling ooit van werken van de befaamde Britse schilder John William Waterhouse. GasTerra speelde een belangrijke rol in de organisatie van de expositie, en bedacht bovendien een unieke interpretatie van het werk van Waterhouse. De opdracht aan de Groningse fotograaf Bert Barelds was te laten zien dat de schoonheid van de vrouwen en de composities op de schilderijen van Waterhouse ook vandaag de dag nog aanwezig zijn in de Groningse regio, met Groningse schonen en achtergronden uit stad en streek. De tentoonstelling trok bijna 150.000 bezoekers.

Op de foto's: 'Miranda The Tempest' en de aanbidding van 'Circe individiosa' aan de Groningse wethouder van cultuur, Jaap Dijkstra, door GasTerra's CEO, Gertjan Lankhorst (links) en Manager Communicatie, Anton Buijs (rechts).

nemers van de bedrijven: de bedrijven leren creativiteit in de praktijk toepassen en de kunstenaars leren bedrijfsmatig werken. Twee geslaagde edities van '4x4' in Groningen resulteerden in de interesse vanuit andere delen van het land. In maart 2010 wordt '4x4' voor het eerst in Utrecht georganiseerd.

Eurovoetbal

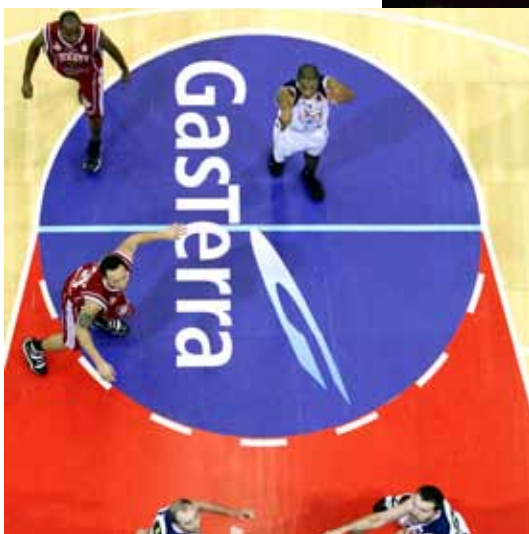
GasTerra is hoofdsponsor van Eurovoetbal, een jaarlijks toernooi voor voetbaltalenten tot 18 jaar dat behoort tot de Europese toptoernooien. Eurovoetbal 2009 was in alle opzichten geslaagd. In het Pinksterweekend waren ruim 25.000 mensen getuige van wedstrijden van hoog niveau met veel aanstormend voetbaltalent. Voetbalclub Valencia was de trotse winnaar van het toernooi.

GasTerra Ladies Run Groningen

De tweede editie van de GasTerra Ladies Run Groningen was op zondag 21 juni 2009. Dit hardloopevenement gaat dwars door het centrum van Groningen en is speciaal voor alle vrouwen van 16 jaar en ouder. De dames konden kiezen om 5 of 10 kilometer te lopen voor het goede doel Pink Ribbon, een fondsenwervende organisatie die aandacht vraagt voor borstkanker. Start en finish van het parcours waren op de Grote Markt, die roze kleurde en Pink Plaza werd gedoopt. Er was van alles te vinden op het gebied van sport(advies), gezondheid en lifestyle. Zondag 6 juni 2010 is de volgende Ladies Run, met wederom GasTerra als hoofdsponsor.

GasTerra Flames

Medio 2009 kreeg de Groningse basketbalclub Donar de nieuwe naam 'GasTerra Flames'. De komende drie jaar is GasTerra hoofdsponsor van de populaire basketbalclub. Over het jeugdbeleid zijn afspraken gemaakt om de interesse in deze sport van jong talent uit de regio op te wekken.

Glazen huis

Tijdens 3FM Serious Request 2009 kwamen BNN-presentatoren en 3FM-deejays Sander Lantinga en Filemon Wesselink bij GasTerra op bezoek om een klusje te klaren waarmee zij geld ophaalden voor de Serious Request-actie. Deze keer de bestrijding van malaria in de wereld. Het komische duo verzorgde op verzoek van GasTerra een leuke poppenkast voor het personeel, waarmee zij 25.000 euro verdienden.

Ook het personeel van GasTerra zamelde geld in voor de actie.

Groninger Sport Vereniging Be Quick 1887

In 2009 heeft GasTerra met de voetbalvereniging Be Quick uit Haren een sponsorovereenkomst afgesloten. GasTerra sponsort de jeugd van de club. De overeenkomst is aangegaan voor de duur van vier jaar, ingaande op 1 juli 2009.

Groninger Harense Hockey Club

In 2008 is voor een periode van drie seizoenen een sponsorovereenkomst aangegaan met de Groninger Harense Hockey Club (GHHC). De kleding van de eerste teams van de club draagt sindsdien het logo van GasTerra.

Martini Ziekenhuis

Het nieuwe Martini Ziekenhuis in Groningen heeft bij de opening in 2008 van de Stichting Vrienden van het Martini Ziekenhuis een bijzonder openingscadeau ontvangen. In de binnentuin komt een gebouw van circa 1.000 m² waar patiënten, bezoekers en medewerkers even kunnen ontsnappen aan het ziekenhuis. In totaal steunt GasTerra het project met een bijdrage van 450.000 euro.

Onderwijs

Energie Onderzoek Centrum

GasTerra ondersteunt het onderwijs op diverse manieren. Het Energie Onderzoek Centrum, onderdeel van de Hanzehogeschool in Groningen, kan al enige jaren rekenen op GasTerra. Hier staan onze toekomstige energievoorzieningen centraal, waarbij veel aandacht uitgaat naar de ontwikkeling en verspreiding van bestaande en nieuwe energiekennis.

'Via gas naar duurzaam.'

Quintel energietransitiemodel

Een andere samenwerking tussen GasTerra en de Hanzehogeschool is de toepassing van het Quintel energietransitiemodel in het hoger onderwijs. Dit unieke model voor het doorrekenen van energietransitievraagstukken is ontwikkeld door Quintel Strategy Consulting in samenwerking met een consortium bestaande uit Delta, Eneco, Enexis, Essent, GasTerra, Logica, Shell en de Gemeente Amsterdam. Het Energietransitiemodel biedt iedereen de mogelijkheid om op basis van betrouwbare gegevens toekomstscenario's door te rekenen voor de energievoorziening in Nederland in de periode van heden tot 2040. De onderliggende gegevens van dit model zijn uitvoerig gevalideerd door experts uit de energiesector. Bovendien levert het model een bijdrage aan de maatschappelijke discussie over de energie-voorziening in Nederland.

Energy Delta Gas Research (EDGaR)

Energy Delta Gas Research (EDGaR) is een publiek-privaat strategisch onderzoekprogramma. Hierin werkt GasTerra samen met andere kennis- en industriële organisaties die een belangrijke rol spelen in de aardgassector en sterk betrokken zijn bij het bredere gasonderzoek in Nederland, zoals de Rijksuniversiteit Groningen, Gasunie, TU Delft, ECN, Kiwa, Hanzehogeschool Groningen, Enexis, Liander en Stedin.

EDGaR zet zich in voor energietransitie door te zorgen voor een nationale bundeling van de belangrijkste kennis- en technologiedragers. Onder het motto *Via gas naar duurzaam* werken deze partijen aan de beantwoording van twee hoofdvragen:

- Hoe kan Nederland vanuit zijn huidige internationaal sterke kennis- en concurrerende marktposities een substantiële bijdrage leveren aan de overgang naar de duurzame energievoorziening van de toekomst?
- Hoe kan Nederland in die veranderende en verduurzamende energiewereld zijn sterke kennis- en marktposities in de komende decennia blijven benutten voor duurzame welvaart, veiligheid en economische bedrijvigheid?

Het onderzoeksprogramma is geformuleerd rond een drietal thema's, te weten: van mono- naar multigas; toekomstvastе energiesystemen en veranderende gasmarkten. GasTerra zal in de komende jaren bijdragen aan een aantal researchprojecten die in dit kader zullen worden uitgevoerd. Meer informatie is te vinden op de website www.edgar-program.com.

Het Ministerie van VROM ging in 2009 op tournee langs verschillende Nederlandse steden, waaronder Groningen, met de Greenovator Tour. Het doel van de actie was om studenten, overheid en bedrijfsleven gezamenlijk te laten nadenken en discussiëren over het thema duurzaamheid.

Van links naar rechts: Minister Jacqueline Cramer, Wim van Gemert, lector duurzaamheid van de Hanzehogeschool en Hans Overdiep, Manager Energietransitie GasTerra.

Werken bij GasTerra

GasTerra wil graag dat elke medewerker zich met plezier inzet voor het bedrijf op een veilige, gezonde manier en zich persoonlijk kan ontwikkelen. We scheppen dan ook zoveel mogelijk voorwaarden om dit te bereiken.

Veiligheid en gezondheid

GasTerra schenkt veel aandacht aan de veiligheid van zijn medewerkers. Iedereen bij GasTerra dient zo veilig mogelijk te werken en gezondheidsrisico's te beperken. Bovendien is iedereen verplicht onveilige situaties te melden en onmiddellijk in te grijpen als zich gevaarlijke situaties voordoen. Ook spant GasTerra zich in voor veiligheid door de bevordering van veilig, verantwoord rijgedrag van zijn personeel. Rijvaardigheidstrainingen maken deel uit van het veiligheidsbeleid. Ook mogen medewerkers van GasTerra tijdens zakelijke ritten niet bellen in de auto, ook niet handsfree, als zij zelf achter het stuur zitten.

Eind 2009 bedroeg het aantal gewerkte uren zonder ongevalverzuim 1.093.000. Dat staat bij GasTerra gelijk aan 36 manmaanden. Gezond werken staat ook hoog op de agenda bij GasTerra. Het ziekteverzuim bedroeg in 2009 gemiddeld 2,41%, de verzuimfrequentie was 1,20. In het najaar van 2009 heeft GasTerra preventieve maatregelen genomen om verspreiding van de Mexicaanse griep te helpen voorkomen. Gelukkig bleef de gevreesde uitbraak uit. Daarnaast konden medewerkers zich laten inenten tegen de gewone griep.

Loopbaanbeleid en opleidingen

GasTerra voert een gericht loopbaanbeleid. In 2009 werd ruim 3,5% van de loonsom geïnvesteerd in opleidingen en loopbaanontwikkeling. In het verslagjaar is 16% van de medewerkers van functie gewisseld.

Om de twee jaar voert GasTerra onder zijn medewerkers een tevredenheidsonderzoek uit. In 2010 wordt dit onderzoek herhaald.

Gedragcode

Bij GasTerra geldt een gedragscode voor alle medewerkers. Deze is schriftelijk verspreid onder alle personeelsleden. Nieuwe collega's ontvangen de code bij indiensttreding. De tekst is altijd beschikbaar via het intranet 'InTerra'.

Met giften en het verlenen van gunsten is GasTerra zeer terughoudend. Ons donatiebeleid schrijft voor dat alleen organisaties die te goeder naam en faam bekend staan en controleerbaar zijn in aanmerking komen voor ondersteuning. Voor het ontvangen van giften en gunsten gelden strenge regels. In 2009 is een regeling 'Nevenwerkzaamheden' ingevoerd. GasTerra waardeert het indien medewerkers naast hun functie bij GasTerra werkzaam zijn tot nut van anderen en/of ten behoeve van hun persoonlijke ontwikkeling. Deze regeling beoogt te voorkomen dat dergelijke activiteiten GasTerra benadelen.

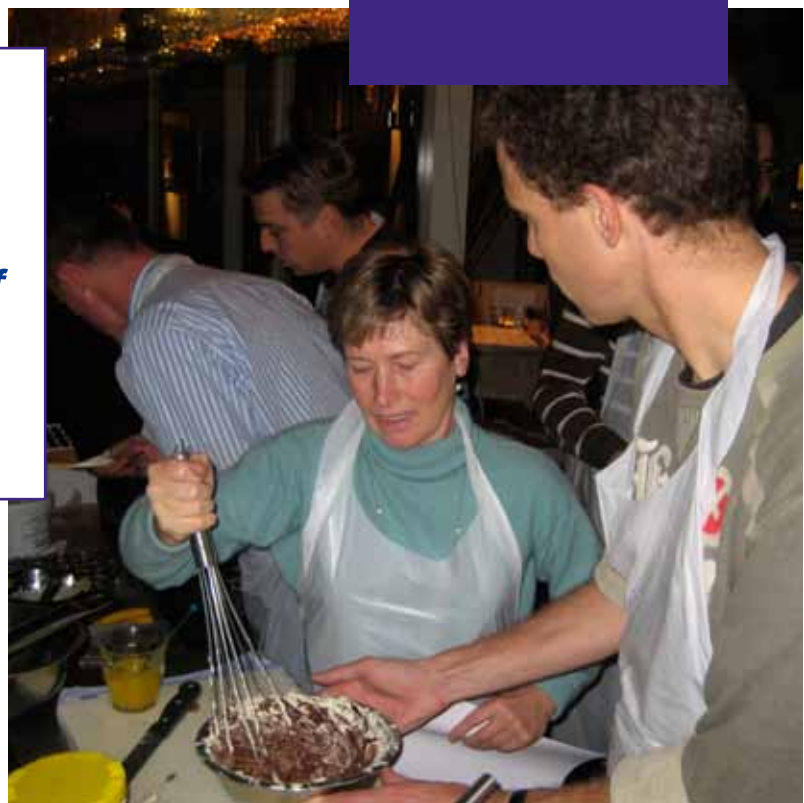
Discriminatie of intimidatie is niet toegestaan bij GasTerra. Ongepast gedrag dient direct te worden gemeld. GasTerra heeft een klachtencommissie die iedereen in vertrouwen kan raadplegen. Daarnaast is er een klokkenluidersregeling, waardoor medewerkers die ongeregelheden melden bescherming genieten en erkenning krijgen voor hun melding en opmerkzaamheid. Deze regeling is onder de aandacht gebracht van het voltallige personeel en is terug te lezen op de interne website.

GasTerra heeft geen buitenlandse vestigingen of projecten. Mensenrechten, vrijheid van vereniging en arbeidsvoorwaarden zijn onderhevig aan de Nederlandse wetgeving en vormen een onderdeel van het overleg tussen onderneming, OR en vakbonden.

Personeelsevenementen en -activiteiten

In 2009 heeft GasTerra voor het personeel een nieuwjaarsreceptie, personeelsfeest en familiedag georganiseerd. GasTerra kent een actieve personeelsvereniging, genaamd TERRActief. Veel werknemers zijn actief lid van deze vereniging.

Op 13 november 2009 organiseerde GasTerra een personeelsfeest. Voor de medewerkers werden verschillende workshops gehouden.

Colofon

UITGAVE

GasTerra B.V.

TEKSTBIJDRAGEN

Castel mediaproducties, Ron van Duuren

GRAFISCH ONTWERP

Studio Tineke Wieringa, Haren

FOTOGRAFIE

Bert Barelds Fotografie, Groningen

Dennis F. Beek, Hoogezand

CE, Delft

Gemeente Groningen

John Stoel, Haren

Jan Willem van Vliet, Groningen

Druk

Het Grafisch Huis, Groningen

INFORMATIE

Van deze uitgave is ook een Engelstalige versie beschikbaar.

Stafafdeling Communicatie

T 050 364 88 26

E communicatie@gasterra.nl

© GasTerra B.V.

GasTerra B.V.

Postbus 477

9700 AL Groningen

BEZOEKADRES

Rozenburglaan 11

Groningen

